

Indledning

Festinaskandalen – en skelsættende begivenhed

De fleste forbinder 1998-udgaven af cykelløbet Tour de France med Festinaskandalen, der blev indledt, da den belgiske soigneur Willy Voet blev stoppet med en bil fuld af dopingpræparater ved grænseovergangen mellem Belgien og Frankrig. Toldernes gevinst var kun startskuddet på en sag af lavineagtig karakter, hvor fængslinger, politirazziaer på rytternes hoteller, fornægtelser og afsløringer kom til at tegne billedet af dette års Tour de France. Ret hurtigt stod det klart, at der var tale om et højst systematiseret foretagende, der involverede holdansvarlige, læger, ryttere og soigneurer.

Festinaskandalen afslørede samtidig det hidtidige dopingkontrollsystems utilstrækkelighed, eftersom det var toldere og ikke dopingkontrollanter, der stod bag afsløringen. Reaktionerne udeblev da heller ikke. Allerede året efter mødtes politikere og repræsentanter fra sportsorganisationer fra hele verden i Lausanne i Schweiz og stiftede the World Anti-Doping Agency (WADA). I 2003 kom et foreløbigt højdepunkt i den globale dopingkamp, da mere end 1200 politikere og repræsentanter fra sportsorganisationer mødtes i København for at vedtage the Code, et fælles globalt regelsæt for kampen mod doping. Antallet af fremmødte signalerede en hidtil uset vilje til at bekæmpe dopingbrug blandt atleter, og viljen til bekæmpelse er ikke aftaget.

Umiddelbart efter Festinaskandalen nedsatte daværende kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen en hvidbogscommission, der havde til formål at udarbejde;

en hvidbog om doping i Danmark med henblik på at skabe en samlet indsigt i baggrunden for, omfanget af og konsekvenserne af dopingmisbruget inden for idræt i Danmark.¹

Hvidbogsundersøgelsen, der er den største befolkningsundersøgelse omkring dopingproblematikken foretaget til dato, indeholder en række anbefalinger, herunder forslag om et nationalt dopingagentur. I 2000 blev det en realitet med dannelsen af Anti-Doping Danmark. Danmarks Cykle Union (DCU) reagerede også prompte på Festinaskandalen, idet man i 1999 fik foretaget en spørgeskemaundersøgelse blandt licensryttere omkring brugen af doping. Modsat Hvidbogens undersøgelser, der viste, at kun godt 1% af de adspurgte eliteatleter havde brugt doping, viste DCU's undersøgelse, at 10% af respondenterne havde erfaringer med doping.²

Ovenstående er blot en summarisk gennemgang af nogle af de reaktioner og tiltag, der så dagens lys i kølvandet på Festinaskandalen, og som understreger begivenhedens skelsættende karakter.³ Selvom doping inden for cykelsport ikke var et ukendt fænomen – eksempelvis havde mange af 1960'ernes store ryttere åbent bekendt dopingbrug – kom det som et chok i hvor høj grad brugen af doping var organiseret og hvilke probate midler, der blev taget i anvendelse. Festinaskandalen viste samtidig med al tydelighed, at doping inden for cykelsport ikke kun handlede om enkelte brodne kar, men havde en mere generel karakter. Omerta, tavshedens lov, kom i pressen til at stå som det fremherskende billede på cykelsportens kultur som en understregning af, at vi havde at gøre med et fremmedelement i den egne kultur, der var lukket for omverdenen.⁴ Den tyske avis *Der*

¹ Kulturministeriet (1999), *Doping i Danmark. En Hvidbog*, Kulturministeriet, København, s. 5.

² PLS Consult (1999), *Doping inden for dansk cykelsport*, PLS Consult og Danmarks Cykle Union, Århus. Undersøgelsen indgår i hvidbogen. For en diskussion heraf, se Ask Vest Christiansen (2005), *Rene resultater. En kulturanalyse af cykelsporten – socialisation, fascination, træning, kost og doping*. Ph.D.-afhandling, Syddansk Universitet, s. 255 ff.

³ Se fx Ivan Waddington (2000), *Sport, Health and Sport – A Critical Sociological Perspective*, E & FN Spon Press, London, s. 153 ff.

⁴ For en grundig analyse af tavshedens lov, se Christiansen (2005), kap. 11.

Spiegel forstod at spille på de tangenter i artiklen "Gefährliche Grenzgänger", der blev bragt i forbindelse med Festinaskandalen:

In Radprofikreisen gilt die Avenue Louis-Ruchonnet 32 alt heisser tip. Dort, im Zentrum von Lausanne, unterhält Doktor Daniel Blanc eine ebenso repräsentative wie augenscheinlich florierende Praxis für Sportmedizin. "Wenn ich bekannt bin", erklärt der Arzt, "dann, weil ich Ideen habe, die andere nicht haben." Sogar die Verschreibung von Verbotenen Wachstumshormonen hält Blanc zuweilen für medizinisch geboten.⁵

Artiklen fortsætter:

Vier tage vor dem Start der Tour de France suchten zwei auffallend wohltrainierte Patienten die Adresse auf. Wie jeden Monat erhielten sie eine Infusion, die normalerweise Hepatitis- und Aidspatienten verabreicht wird; das Mittel Sandoglobin soll Infektionen vorbeugen. Die Prozedur dauert gut zwei Stunden, kostet rund 3000 Mark und wird finanziert vom Hersteller des Präparats, dem Schweizer Pharma-Konzern Novartis. Die beiden Probanden waren Richard Virenque und Laurent Dufaux, Angestellte des Radrennstalls Festina. Mit seiner „experimentellen Behandlung“ wollte Blanc die beiden Profis für die zehrende Tour de France vor Infekten wappnen.⁶

Tour de France i 1999 blev kaldt den reneste Tour nogensinde, men var samtidig den hidtil hurtigste. Forud for 1999-touren proklamerede skotske David Millar:

⁵ *Der Spiegel*, "Tour de France: Gefährliche Gränzgänger", 20. juli, 1998.

⁶ *Ibid.*

Der er en masse tåber i cykelsporten. Det er som om, de overhovedet ikke har nogen moral. (...) Før sidste års Tour kunne man forstå, at folk tog doping, men siden har vi krydset en grænse. Vi er nået til et punkt, hvor vi må sige: OK lad os stoppe det! Det er blevet et moralsk spørgsmål. Før kunne det kaldes professionalisme, nu er det bare simpelt snyd, det er det, der slår mig ud.⁷

Citatet er her gengivet efter dopingforsker Verner Møllers bog *Løgn over løgn – Om Michael Rasmussens Tour de France-exit*. Ifølge Møller er Millars udsagn dog snarere et udtryk for, at han "forstod og gjorde sig til talsmand for det medieproducerede krav om en ren cykelsport".⁸ I 2004 blev Millar således fældet af det franske narkopoli, der under en ransagning fandt kanyler til EPO-brug i hans hjem. Forud havde politiet telefonaflyttet flere af hans holdkammerater på Cofidis og havde kortlagt, at der blev distribueret ulovlige stoffer mellem rytterne på holdet. Som Møller skriver var det "en indikation af, at den systematiske brug på holdene ikke var ophørt efter 1998, skønt omgangen med stofferne var blevet mindre skødesløs".⁹ Ser man samlet på tiden efter Festinaskandalen, stiller Møller denne diagnose:

Skønt Festina-skandalen i 1998, Cofidis-affæren 2003 og Operacion Puerto 2006 har åbenbaret den officielle dopingkontrols ineffektivitet, er antallet af atleter, der er blevet dømt for doping siden 1998, omfattende. Det ville blive en trættende omgang at gennemgå hver enkelt, og en hurtig fremstilling af nogle af de mest illustrative skulle være tilstrækkelig til at vise, hvorfor der er grund til at tvivle på, om kulturen er ændret væsentlig efter 1998-afsløringerne.¹⁰

⁷ Verner Møller (2009), *Løgn over Løgn. Om Michael Rasmussens Tour de France-exit*, People's Press, København, s. 31-32.

⁸ Ibid. s. 31.

⁹ Ibid. s. 32.

¹⁰ Verner Møller (2009), *Løgn over Løgn. Om Michael Rasmussens Tour de France-exit*, People's Press, København, s. 38.

Der er ingen grund til at gå nærmere ind i Møllers gennemgang af de mest illustrative træk, som er vanskelig at sidde overhørig. Man kan med andre ord konstatere, at den globale kamp mod doping ikke har ført til revolutionerende holdningsændringer i cykelsportens kultur til trods for en markant øget testvirksomhed og indførelsen af tiltag som whereabouts, biologiske pas og til trods for, at dopingmyndighederne har haft succes med at fælde en række topnavne inden for cykelsporten som Tyler Hamilton, Floyd Landis og Alexander Vinokourov.

Groft sagt kan man derfor tale om to kulturer, der taler hver sit sprog, hvorfor der kan være grund til at gå andre veje. Dopingspørgsmålets generelle karakter gør det nærliggende at slutte, at der må ligge en generel livspraksis bag, der ikke bare handler om doping, men er solidt forankret i det stof, cykelsportens kultur er gjort af. Hvis jeg til sammenligning skulle forklare min passion for håndboldsporten som tidligere aktiv på topplan, kom jeg heller ikke langt ved at fremvise de pilleglas, jeg har tømt gennem tiden. De er for så vidt kun et symptom på en dybereliggende årsag, der havde rod i en lidenskabelig optagethed af sporten, som satte et markant aftryk på hele min livspraksis. Det væsentlige, det, der drev mig til at presse kroppen udover nogle helbredsmæssige grænser, som har givet varige mén, skyldtes grundlæggende mit syn på den sport, jeg havde viet mit liv til. Og på linje med så mange andre topatleter ville jeg ikke have været et sekund foruden. Jeg ærgrer mig kun over de perioder, hvor kroppen var så ødelagt, at end ikke medicin gjorde det muligt at præstere. Det er fascinationen af sporten, og de konsekvenser der er forbundet hermed for den samlede livspraksis, som man må forsøge at forstå, hvis man vil have blik for de motiver, der ligger bag en række af de grænseoverskridelser og ofre, som cykelryttere og andre elitesportsfolk byder sig selv i forfølgelsen af deres ambitioner. I den sammenhæng udgør medicineringen af kroppen kun en mindre del af et større hele. Selvom min villighed til at medicinere kroppen var stor, så ville jeg imidlertid aldrig have gjort brug af doping i præstationsøjemed. Der gik grænsen for mit vedkommende og meget tyder på, at det syn gør sig generelt gældende

inden for elitehåndbold i Danmark. Som den hidtil eneste elitehåndboldspiller modtog Mads Lind fra Århus GF således en dopingdom i 2002.¹¹ Ser man på antallet af positive sager under Danmarks Idræts Forbund i perioden 1988-2008 finder man 19 inden for cykelsport, mens store sportsgrene som fodbold og håndbold hver har en enkelt sag.¹² Fodbold og håndbold udgør sammen med cykelsport de tre mest testede forbund siden Festinaskandalen. Uagtet lighederne de forskellige sportsgrene imellem, er der således også meget, der tyder på, at der er en række grundlæggende forskelle, som det er værd at studere nærmere, hvis man vil have blik for den enkelte sportsgrens karakteristika. Afhandlingen opererer derfor ud fra følgende problemformulering:

Kan elitecykelryttere siges at have en særegen livspraksis, og i så fald på hvilke måder finder den udtryk?

Det er vigtigt at slå fast, at afhandlingen ikke er et komparativt studium af forskellige sportsgrene. Der er alene tale om en undersøgelse af elitecykelrytteres livspraksis.

Det er velkendt, at cykelsportens kultur er bygget op omkring udfordringen af eksisterende grænser, hvor rytterne konstant søger at forbedre deres kunnen for at vinde minimale fordele, som kan vise sig udslagsgivende i forhold til konkurrenterne. Eksempelvis spiller evnen og viljen til at udholde smerte en central rolle, idet cykelsport er en udholdenhedssport, hvor succes ofte afhænger af, om man er i stand til at udholde flere smerter end konkurrenterne. Meget betegnende knytter begrebet lidelse etymologisk set an til lidenskab. Den eksemplariske fortælling er passionsdramaets paradoksale gennemspilning af intens lidenskab og lidelse, *the passion of Christ*. Når kristne asketer har gennemspillet passionsdramaets prøvelser på krop og sind, har de netop fundet mening i

¹¹ I 2009 fik stregspilleren Rasmus Hansen fra Viborg HK en påtale fra Danmarks Idræts Forbunds Dopingnævn for brug af slankemidlet Reductil, der er på dopinglisten. Slankemidlet var lægeordineret og Hansen skænkede det derfor ikke en tanke, at der kunne være tale om et stof på den forbudte liste. Da han ved et tilfælde opdagede det, kontaktede han straks sin arbejdsgiver Viborg HK, som lod sagen gå videre.

¹² Se http://www.antidoping.dk/Dopingkontrol_i_Danmark/Statistik_2010/Statistik_2007.aspx

lidelsens saliggørende øjeblikke. Koblingen til en religiøs livspraksis er ikke tilfældig, men udgør afhandlingens fortolkningsmæssige perspektiv, der baserer sig på følgende tese:

Der er en række strukturelle lighedstræk mellem cykelrytterens og den kristne askets livspraksis, som tager afsæt i en passioneret livsindstilling, der sætter et markant præg på den samlede livspraksis.

Afhandlingens fortolkningsmæssige afsæt uddybes i kapitlet "Sport og det religiøse – en fortolkningsramme".

Siden Festinaskandalen kan man som nævnt tale om en forståelseskluft mellem henholdsvis cykelsporten og det omkringliggende samfund repræsenteret ved antidopingmyndigheder, politikere, offentlighed, journalister etc. Afhandlingen har til formål at komme til en øget forståelse af cykelrytternes livspraksis. Hvorvidt afhandlingen samtidig er et bidrag til, at antidopingarbejdet kan føre til fundamentale holdningsændringer, ligger uden for afhandlingens rammer. Dog er det under alle omstændigheder et godt udgangspunkt at tage bestik af det fremmede frem for at fornægte det, hvilket jeg belyser i afsnittet "Kulturmødet", der indleder afhandlingens videnskabsteoretiske og metodiske overvejelser. Der indgår ikke et særskilt afsnit omkring brugen af doping i afhandlingen ud fra den betragtning, at det vil virke forstyrrende for en forståelse af cykelrytternes livsverden. Først når en øget forståelse er tilvejebragt, kan man efterfølgende relatere den til dopingspørgsmålet, hvilket afhandlingen berører i forbindelse med konklusionen og den afsluttende perspektivering. Hermed ikke sagt, at doping skal accepteres, men som nævnt er der ikke meget, der indikerer, at dopingkampen for alvor har formået at ændre rytternes sindelag i retningen af et mindsket forbrug af dopingpræparater.¹³ Afhandlingen søger derfor at brede perspektivet

¹³ I *Mål, Medicin og Moral – om eliteatleters opfattelse af sport, doping og fair play*, peger Christiansen og Møller på, at danske atleter adskiller sig fra atleter fra mere dopingtolerante lande. Mens karantænestraffen er ens uanset nationalitet, så synes skammen og frygten for stigmatisering at have en større præventiv virkning i en

ud og se, hvad der mere grundlæggende gør sig gældende for rytternes livspraksis i forhold til en række centrale livsområder såsom uddannelse, forholdet til koner og kærester, kost, træning og vægtpineri, ambitioner, konkurrence, smerte og selvdisciplin.

Afhandlingen bygger på interview med 34 danske cykelryttere: Unge talenter (17-23 år), en gruppe af semiprofessionelle og professionelle ryttere (23-36 år) samt "pensionerede" ryttere (30-70 år). Hovedparten af interviewene blev indhentet i 2002 i samarbejde med Ask Vest Christiansen fra Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet. Ask arbejdede også på et Ph.D.-projekt om cykelsporten og frem for, at vi hver især rettede henvendelse til nogle af de samme ryttere, fik vi udarbejdet en fælles spørgeguide, der tilgodeså hver vore interesser. Afhandlingen indeholder som sagt ikke et særskilt afsnit om dopingproblematikken. En grundig analyse heraf finder man til gengæld i Asks afhandling.¹⁴

dansk sammenhæng. I forhold til cykelsporten betyder stigmatiseringen ifølge Christiansen og Møller, at vi dårligt har haft en dansk rytter, der har gjort sig gældende efter Festinaskandalen modsat de dopingbelastede 1990'ere. Synspunktet er interessant, idet bogen udkom i 2007. Dansk cykelsport har i årene efter haft en række ryttere, der på ny har gjort sig gældende på den internationale scene.

¹⁴ Ask Vest Christiansen (2005), *Rene resultater. En kulturanalyse af cykelsporten – socialisation, fascination, træning, kost og doping*. Ph.D.-afhandling, Syddansk Universitet, Odense.